

1. DAN KAŠTELIRJEV

Sreda, 7. novembra 2018, ob 13. uri na Gradu Štanjel v Galeriji Lojzeta Spacala

Program čezmejnega dogodka

12.30 Registracija udeležencev

13.00 Predstavitev projekta

Astrid Prašnikar, Vodja projekta ter projektni partnerji

13.30 Podpis pisma o nameri za ustanovitev Čezmejnega konzorcija za kaštelirje

14.00 Strokovni posvet

Dežela kaštelirjev: iz sedanjosti v preteklost za trajnostno prihodnost

Prof. dr. Darko Darovec, Inštitut IRRIS, Koper

Rituali in kulturna krajina kaštelirjev

Dr. Maša Sakara Sučević, Pokrajinski muzej Koper, Koper

Zakaj nas kaštelirji (ne) zanimajo ali iskanje identitet

Patricia Bratina, ZVKDS OE Nova Gorica, Nova Gorica **Arheološko najdišče kot turistična destinacija in upravljanje z arheološko dediščino**

Prof. dr. Klara Buršić Matijašić, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula
Gradišča Čičarije kot del kulturne in krajinske identitete Istre

Prof. dr. Mitja Kaligarič, Univerza v Mariboru, Maribor
Etnobotanika in arheobotanika med Krasom in Kvarnerjem

Prof. dr. Borut Juvanec, Univerza v Ljubljani, Ljubljana
Kamen in voda v prazgodovini in danes

Goran Živec, Zavod Krasen Kras, Gorjansko
Neinvazivne arheološke metode kot turistično orodje

Astrid Prašnikar, Vodja projekta, Občina Komen, Komen
Pravno varstvo kulturne dediščine

Polona Abram, Javni zavod Komenski Kras, Štanjel
Izzivi za upravljanje turistične destinacije z bogato kulturno in naravno dediščino

16.00 Razprava in zaključek dogodka

Dogodek moderira: Marjana Grčman

Strokovni posvet

Dežela kaštelirjev: iz sedanjosti v preteklost za trajnostno prihodnost

Prof. dr. Darko Darovec, Inštitut IRRIS, Koper

RITUALI IN KULTURNA KRAJINA KAŠTELIRJEV

V obdobju srednje bronaste dobe od 15. stoletja pred našim štetjem se je v Istri razvila t. i. kultura kaštelirjev, ki se je razširila na Kras, v Furlanijo, Julijsko krajino, okolico Veneta, Kvarnerske otoke in v Dalmacijo. Trajala je več kot tisočletje (od 15. do 3. stoletja pred našim štetjem) in se končala z rimskim osvajanjem. Zanjo je značilna množica utrjenih naselij s suhozidnimi obzidji na za to prilagojenih naravnih vzpetinah, ki so si sledile v razmaku 3 do 4 kilometrov, ter tako oblikovala svojstveno kulturno krajino, danes prepoznavno le redkim strokovnjakom in zainteresiranim posameznikom. V posameznih kaštelirjih je živelo tudi prek 1.000 prebivalcev, sprva neindoevropskega izvora, številne migracije pa so tudi v tem času povzročile etnična mešanja prebivalstva. Za tedanji čas so bile to izjemno dobro organizirane skupnosti, ki so na podlagi načela enakosti med pripadniki skupnosti nadzirale in upravljale svoje ože in širše ozemeljsko območje, trgovale tudi na daljše relacije ter tako oblikovale civilizacijske običaje in norme, kar nam potrjujejo razmeroma številne arheološke najdbe. Te mdr. pričajo o številnih obredih oz. ritualih prebivalcev kaštelirjev, zlasti pogrebnih, toda primerjalne študije v Evropi in po svetu bodo pokazale, da so poznali tudi druge oblike obredov prehoda, kot so obredja rojstva, iniciacij, porok in smrti ter še posebej obrede reševanja sporov, kar pomeni, da so dobro poznali svoja nenapisana pravila ter se po njih ravnali.

Prof. dr. Darko Darovec

Darko Darovec ima dolgoletne izkušnje na področju socialne, gospodarske in kulturne zgodovine Istre in Severnojadranske regije, ki predstavljajo osnovo njegovega raziskovalnega dela na podlagi raziskav različnih virov in literature. V svojih raziskavah je predstavil kompleksno podobo zgodovinskih problematik v jadranski regiji (npr. knjiga Kratka zgodovina Istre, ki je bila tudi ponatisnjena in prevedena v angleški, hrvaški in italijanski jezik).

2

Njegova glavna raziskovalna področja so: srednjeveška in novoveška zgodovina Istre, Severnega Jadrana, Slovenije in Sredozemlja, s posebnim poudarkom na kulturni, gospodarski in pravni zgodovini.

Prof. dr. Darko Darovec je zaposlen na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru, je raziskovalec na Univerzi Ca' Foscari v Benetkah in direktor Inštituta IRRIS, Koper.

Kontakt: darovec.darko@gmail.com

Dr. Maša Sakara Sučević, Pokrajinski muzej Koper, Koper

ZAKAJ NAS KAŠTELIRJI (NE)ZANIMAJO ALI ISKANJE IDENTITETE

V prispevku bomo skozi materialne ostanke predstavili čas, v katerem so kaštelirji nastali in živelji. Preleteli bomo zgodovino raziskav teh pomembnih višinskih naselbin in se vprašali zakaj je proučevanje, oživljanje kaštelirjev in njihovo vključevanje v turizem pomembno za današnjega človeka.

Dr. Maša Sakara Sučević

Dr. Maša Sakara Sučević, univ. dipl. arheol., muzejska svetovalka je zaposlena v Pokrajinskem muzeju Koper kot kustodinja za arheologijo. S prazgodovinskimi višinskimi naselbinami na območju Istre se je pričela ukvarjati že med študijem. Tudi v okviru podiplomskega študija je proučevala kaštelirje in prazgodovinske naselbinske

artefakte, zlasti keramiko. Bila je vodja uspešnega sondiranja na Kaštelirju nad Kortami leta 2010 (UP ZRS IDS), ki so na dan prinesla pomembno gradivo za proučevanje življenja te naselbine. Z varovanjem, proučevanjem in interpretacijo kulturne dediščine se profesionalno ukvarja že vrsto let.

Kontakt: masa.sakara.sucevic@pokrajinskimuzejkoper.si

Patricia Bratina, ZVKDS OE Nove Gorica, Nova Gorica

ARHEOLOŠKO NAJDIŠČE KOT TURISTIČNA DESTINACIJA IN UPRAVLJANJE Z ARHEOLOŠKO DEDIŠČINO

V prispevku bosta izpostavljeni dve temi, ki se seveda prepletata, t.j. vidno povečanje interesa lokalnih skupnosti po vključitvi arheoloških najdišč v turistično ponudbo kraja ali pokrajine oziroma spoznanje širše skupnosti, da je lahko arheološko najdišče tudi odlična turistična destinacija ter zanimiv turistični produkt. V nekaterih primerih to lahko pomeni spremjanje sestavin in degradiranje arheološkega spomenika. Za zagotovitev ustreznega oziroma boljšega gospodarjenja - upravljanja z dediščino je potrebno določiti upravljavca ter vzpostaviti načrt upravljanja enega ali več arheoloških najdišč. Na konkretnih primerih iz Zahodne Slovenije bo prikazano kdaj je arheološka dediščina lahko dober turistični produkt in katere so tiste vsebine, ki so nujne za dobro upravljanje z arheološko dediščino.

Patricia Bratina

Patricia Bratina je univ. dipl. arheologinja, konservatorska svetnica je zaposlena na ZVKDS OE Nova Gorica kot konservatorka za arheološko dediščino Zahodne Slovenije. Z raziskovanjem ter varovanjem arheoloških najdišč zahodne Slovenije se ukvarja že dobi dve desetletji. Sodelovala je pri večini arheoloških raziskav v zadnjem obdobju na Primorskem, med drugim tudi vodila kar nekaj raziskav, ki pripomorejo k boljšem razumevanju poselitve prazgodovinskih skupnosti na Krasu; raziskave tomajskega gradišča, gradišča v Vojščici in Štanjelu, izkopavanja nižinskih lokacij kot je Zemono, Log ter grobišče Zidanca v Vipavski dolini, izkopavanje gradišča nad Golim Brdom v Brdih, gradišča nad Grgarjem na Banjšicah ter gradišča pri Podgrajah v dolini reke Reke. Zlasti se posveča preučevanju bronastodobne in železnodobne naselbinske keramike iz gradišč zahodne Slovenije. Ob tem pa kot konservatorka za arheološko dediščino rezultate raziskav tudi objavlja v strokovnih in poljudnih člankih ter na različnih lokalnih predstavitvah, delavnicah in simpozijih z ugotovitvami raziskav seznanja širšo javnost.

Kontakt: patricia.bratina@zvkds.si

Prof. dr. Mitja Kaligarič, Univerza v Mariboru, Maribor

ETNOBOTANIKA IN ARHEOBOTANIKA MED KRASOM IN KVARNERJEM

Skupne naravne danosti (geologija, podnebje) in skupna zgodovina je značilnost prostora z ohraneno gusto mrežo gradišč – kaštelirjev. Če je od materialnih ostankov ostalo le malo, je toliko več nematerialne dediščine ostalo v obliki znanja o rastlinah, ki se je ohranilo v ustnem izročilu. Z uporabo etnobotaničnih metod nameravamo to znanje in prakse o tesni povezanosti ljudi z rastlinami v predzgodovinskem obdobju, rekonstruirati. Podkrepite ga nameravamo tudi z zoglenelimi makrobotaničnimi ostanki iz sondaž v gradiščih. V tistem času so ljudje živelii z rastlinami, ki so jih obdajale, saj so jim pomenile surovine za gradbeni material, orodje, orožje, obleko, hrano, zdravila, začimbe, in stik z duhovnim (obredje). Vir rastlin, ki jih je obdajal, pa je ostal isti do danes: med Krasom in Lošinjem uspeva približno 3.500 samoniklih (divjih) vrst rastlin, kar je izredna pestrost, ki jo prav tako nameravamo predstaviti na razne načine in vzbudit zanimanje tako pri turistih, kakor tudi domačinah.

Prof. dr. Mitja Kaligarič

Mitja Kaligarič je rojen v Kopru. Po osnovni šoli v Izoli in gimnaziji v Kopru, je študiral biologijo v Ljubljani. Specializiral se je eno let na ZRC SAZU, eno leto na Univerzi v Trstu, nato se je zaposlil na Univerzi v Mariboru, kjer je danes redni profesor za botaniko. Deset let je bil tudi raziskovalec na ZRS Koper ter predavatelj na Univerzi v Novi Gorici. Ukvarya se s floro, vegetacijo in ekologijo travnišč, slanišč in dinamiko vegetacije (zaraščanje, premene habitatov) ter z varstvom narave.

Kontakt: mitja.kaligaric@um.si

Polona Abram, Javni zavod Komenski Kras

IZZIVI ZA UPRAVLJANJE TURISTIČNE DESTINACIJE Z BOGATO KULTURNO IN NARAVNO DEDIŠČINO

„Zaostalo“ podeželje prinaša idealne pogoje za razcvet trajnostnega turizma – turizem je pogosto njegova največja priložnost za celovit razvoj. Eno izmed takih območij je tudi Komenski Kras z dobro ohranjeno kulturno krajino v zaščitenem naravnem okolju. Hiter razvoj turizma lahko prinese vrsto neželenih stranskih učinkov, zato se odpirajo številna ključna vprašanja. Kako v hitro spreminjačem se svetu novih tehnologij in družbenih sprememb vzpostaviti inovativno, učinkovito in prilagodljivo upravljanje turistične destinacije, ki bo prinašala predvsem boljše pogoje za življenje domačinov?

Polona Abram

Polona Abram je diplomirana režiserka in dramaturginja. Od leta 1993 živi na kraškem podeželju in od takrat svoje poklicno znanje uporablja na različnih področjih kot urednica, organizatorka kulturnih prireditev, voditeljica raznovrstnih srečanj in programov za razvoj podeželja. Od leta 1917 je direktorica novoustanovljenega Javnega zavoda Komenski Kras - za turizem in kulturo na Komenskem Krasu. Zavod se sooča s številnimi nalogami upravljanja destinacije, predvsem z oživitvijo srednjeveškega Štanjela in njegove okolice.

Kontakt: polona.abram@stanjel.eu

Goran Živec, Krasen Kras

NEINVAZIVNE ARHEOLOŠKE METODE KOT TURISTIČNO ORODJE

V Zavodu Krasen Kras se že vrsto let ukvarja z raziskovanjem in zaščito gradišča Debela Griža pri Volčjem Gradu. Z neinvazivnimi arheološkimi metodami, ki so bile letos poleti uporabljene za raziskavo gradišča je mogoče vzpostaviti temelje za interpretativne vsebine, in s tem osnovo za bodoče turistične produkte. Gradišča imajo tudi s tem potencial postati eden od nosilnih stebrov Slovenske turistične ponudbe.

Goran Živec

Goran Živec je Krašivec, sicer pa ekonomist in podjetnik, sicer pa ljubiteljski raziskovalec daljne zgodovine Krasa, in ustanovitelj in direktor Zavoda Krasen Kras, kjer se od leta 2014 ukvarja z načrtnim raziskovanjem in razvojem gradišča Debela Griža v smeri vodilnega turističnega produkta na področju kraških gradišč.

Kontakt: goran.zivec@krasenkras.eu

Prof. dr. Klara Buršić Matijašić, Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile, Pula

GRADINE ĆĆARIJE, DIO KULTURNOG I KRAJOBRAZNOG IDENTITETA ISTRE

Gradine – prapovijesna naselja na vrhovima brežuljaka neiscrpan su izvor infomacija o Istri u prapovijesti. Duga dva tisućljeća prije Kr. čovjek je živio na cijelom prostoru Istre no najveća koncentracija tog tipa naselja zabilježena je u zaledu današnjeg Rovinja. Gradine su nastale iz strateške potrebe za obranu vlastitog doma ali i šireg teritorija. Upravo stoga više ostataka gradina nalazimo na Ćićariji gdje su grupirane oko glavnih prometnih pravaca kojima su kolali ljudi, roba i ideje koje su nosile napredak.

Prof. dr. Klara Buršić Matijašić

Klara Buršić-Matijašić redovita je profesorica u trajnom zvanju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli gdje obnaša dužnost dekanice u drugom mandatu. Od 1981. do 2001. radila je u Arheološkom muzeju Istre u Puli. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je arheologiju i talijanski jezik i književnost (1981.), gdje je 1997. obranila magistarski rad, a 2001. stekla titulu doktora znanosti iz polja arheologije. Primarni djelokrug rada jest brončano doba Istre s posebnim naglaskom na kulturu naseljavanja. U znanstvenom radu najviše se služi nedestruktivnim arheološkim metodama koje nadograđuje interdisciplinarnim istraživanjima (jezikoslovje). Objavila je dvije znanstvene knjige i jedan sveučilišni udžbenik, jednu knjigu u koautorstvu, te pedesetak znanstvenih članka i veći broj stručnih radova. Od 2007. bila je predstojnica Katedre za staru povijest, a od 2009. do 2013. i predstojnica Odsjeka za povijest. Dugi niz godina bila je glavna je urednica znanstvenog časopisa Tabula.

Kontakt: kbursic@unipu.hr

5

Prof. dr. Borut Juvanec, Univerza v Ljubljani, Inštitut venakularne arhitekture, Ljubljana

KAMEN IN VODA V PRAZGODOVINI IN DANES

Kamen in voda sta elementa, ki oblikujeta enotno kraško regijo od Italije do Grčije tako v naravi kot v grajenem okolju.

Aktivno sodelovanje sodobne družbe (predvsem domačinov) je v projektu ključno: sposobnosti in znanja povezujejo otroke v vrtcih in starostne domove, šole, univerze, raziskovalne organizacije do gospodarstva, ki kulturo povezuje v ekonomski okviri razvoja sodobnega podeželja. Pri tem je najpomembnejše izobraževanje.

Sodobne tehnologije, predvsem računalnik, pametni telefon, snemanje iz zraka s tretom omogočajo vse bolj nazorne prikaze oblikovanja prostora z vsem življenjem v njem.

Arhitektura združuje kulturo s tehniko, kar se najbolj kaže z uporabo materiala: kamna in vode je lahko premalo ali preveč. Umen človek lahko to uredi v skladno delovanje vsega okolja.

Namen aktivnosti je varovanje občutljive kulturne dediščine kraškega sveta in njegovo aktivno ohranjanje v življenju, cilji pa so predvsem:

- 1 Pregled, obnova in ureditev gradišč v povezana, multifunkcijska kulturna območja.
- 2 Center suhozida (Korte) kot organizacijska, predstavitevna in edukativna točka za kulturo kamna, ki bi deloval tudi kot Navidezni muzej na soncu (na izvornih lokacijah), kar sodobne tehnologije omogočajo. To bi bil prvi center suhozida v Sredozemlju, ki bi ga bilo treba razširiti vsaj v Evropo.
- 3 Multidisciplinarnost in internacionalizacija združujeta znanje in tematike, znanost, stroke, asocijacije, lokalne akcijske skupine, študente univerz, vse regije v enotni kulturni prostor, pri tem pa razvija sodobno družbo, ki združuje kulturo z ekonomskimi učinki. Temu bo pripomogel tudi vpis suhozida v listo UNESCO, kar bo predvidoma konec leta.

Prof. dr. Borut Juvanec

Borut Juvanec je zaposlen na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani ter ustanovitelj Instituta vernakularne arhitekture Ljubljana. Ukvaja se predvsem z izvori arhitekture in tisto najpreprostejšo arhitekturo, ki ni plod šolnih mojstrov, pač pa domačih delavcev, ki so znanje dobili z dedičino. To je vernakularna arhitektura.

Je avtor množice člankov in sedmih knjig o kamnu, ki so bile izdane v petih državah. Za suhozid je najpomembnejša stalna muzejska zbirka Vrtujak na Korčuli, Vela Luka HR od leta 2006 (team: B.J., dr Ljudmila Koprivec, Endrigo Miojević).

Je član združenj: CERAV (Centre d'Etude et recherche sur l'Architecture Vernaculaire) Paris; SPS (Societe multidisciplinaire sur le perre seche) Marseille; ICOMOS - CIAV (expert member International Committee on Vernacular Architecture) Paris; ISIS-Symmetry, Melbourne.

Kontakt: **borut.juvanec@fa.uni-lj.si**

